

Terwijl we door het zanderige gebied liepen, kwamen wij op een gegeven moment in een bebost gedeelte. Door de relatief warme nazomer en herfst zat er nog heel veel blad aan de bomen en merkten we plotseling dat het ook in deze duinen toch donker kan zijn. Zelf liep ik voorop. Ik ben gewend in het donker te lopen, of te fietsen zonder licht en geloof mij, het went. Je ogen stellen zich er op in en je ziet ook in het donker veel meer dan je denkt. Natuurlijk is er ook verteld over het dierenrijk dat gebruikt maakt van de nacht. Vooral uilen, vleermuizen, egels, muizen en vele insecten die veelal overdag rusten, maken gebruik van de nacht om voedsel te zoeken. Dieren die overdag actief zijn, gebruiken de nacht, net als de mens, om te rusten.

Eenmaal op het Van Buurenpad aangekomen hoorde Jan Alewijn met zijn detector nog een vleermuis voorbij schieten. Het was twijfelachtig welke soort het betrof, maar Jan Alewijn verzekerde ons uiteindelijk dat het om een ruige dwergvleermuis ging. Er volgde daarna een verhaal over de totstandkoming van de paden en de huisjes die er vroeger hebben gestaan en in de tijd ook weer zijn gesloopt. De stenen die van de gesloopte huisjes zijn gekomen, zijn weer als een soort van verharding voor de diverse paden gebruikt.

Aan het einde van de wandeling werden we nog getrakteerd op luid roepende bosuilen. Een mannetje en een vrouwtje gingen even flink te keer, Het scherpe 'iewiet' van het vrouwtje en de doffe oehh-oe-oehoe-oehh zang van het mannetje klonken even heftig in het donker en doorbraken daarmee de "stilte".

Hierna kon ik deze prachtige wandeling afsluiten en Jan Alewijn bedanken voor de interessante verhalen. De deelnemers lieten weten dat ze genoten hadden en gingen met een tevreden gevoel huiswaarts. Laten we hopen dat ze de tocht als een bruggetje hebben gezien naar andere excursies en misschien zelfs naar meer binnen de KNNV!

Exoten in het Haringvliet

door Tom van Wanum

Dat via rivieren allerlei waterdieren zich kunnen verplaatsten naar nieuwe gebieden is logisch en past in de wijze waarop dieren en planten hun leefgebieden op een natuurlijke wijze kunnen uitbreiden. Met het graven van verbindingskanalen tussen rivieren is het voor deze organismen ineens mogelijk om ook gebieden te bereiken die eerst niet bereikbaar waren.

Naar het voorkomen van deze exoten in het Haringvliet (en het Hollands Diep) wordt sinds 1977 onderzoek gedaan. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Wageningen Marine Research (voorheen IMARES) en Bureau Natuurbalans-Limes Divergens. Het gebeurt door bemonstering met boomkor en electroschepnet (HD).

Inmiddels zijn er 13 exoten aangetroffen. Het gaat om exoten met verschillende histories. De oudste exoot is de karper, die al meer dan 500 jaar geleden geïntroduceerd is. De gibel en de snoekbaars komen ook al minstens 100 jaar in Nederland voor. De goudvis is een geslachtsbroertje (Carassius) van de gibel en wordt heel incidenteel gevangen. Waarschijnlijk gaat het om uitgezette exemplaren (geen voortplanting). Dat geldt eveneens voor de graskarper, die zich ook niet voortplant. De roofblei komt al enkele decennia voor in Nederland, heeft zich snel verspreid, maar is niet zo succesvol als de snoekbaars geworden.

Sinds de aanleg van de verbinding met het Rijn-Donaukanaal in 1992 zijn andere exoten regelmatig waargenomen waarvan niet duidelijk is of ze zich voortplanten, zoals de blauwneus en de Donaubrasem. Exoten die zich wel voortplanten en snel oprukken zijn vijf grondels, de Pontische stroomgrondel, witvingrondel, zwartbekgrondel, Kessler grondel en marmegrondel. Deze soorten komen tien jaar of korter in Nederland voor. Op dit moment is nog niet te zeggen hoe sterk ze gaan domineren. Vooral de zwartbekgrondel doet hiervoor sterk zijn best.

Haringvliet (boomkor, aantal per ha)

M=midden van de rivier bemonsterd, O=oever van de rivier bemonsterd, Z=zijwater bemonsterd

	1997	2001	2002	2003	2004	2012		2013		2014		2015	
soort	M	M	M	M	M	M	Z	M	Z	M	Z	M	Z
aal	20.6	1.9	1.5	2.1	0.2	14.7		0.7		1.9		0	
alver	0.1												
baars	32.8	3.3	2.2	0.3	14	186	25.3	28.5	1.5	17		0	0
blankvoorn	35.8	10.2	9.1	7	37	0.8		0.8		2.2		0	0
blauwneus												0	
bot	248.6	17.5	16.9	39.8	25.4	48.4	29.7	22.8	6	6.3	3	0	0
brasem	144.4	107.2	178.5	54	222.5	2.4		5.9	4.5	5.3		0	
chinese wolhandkrab	3.2	3.5	5.1	1.5	6.1	0.8						0	0
donaubrasem										0.1			
driedoornige stekelbaars										0.1			
gevekte Amerikaanse rivierkreeft	8.8	8.1	12.9	9.8	49.7							0	
glasgrondel											3		
grondel		0.6					1.5						
grote zeenaald											1.5		
harder ongespecificeerd								0.1					
haring						15	867.6						
houting					0	0							
hybride cyprinide	0.2	0.2	0.3	0.2	0.3								
karper			0.1		0.3								
kolblei		1.5	7	3.5	2.3								
koornaarvissen											1.5		
pontische stroomgrondel										0.2		0	
pos	18.9	4.1	2.3	2.9	11.6	83.6		64.3		52.9		0	
rivierdonderpad		0.2	0.1			0.3							
riviergrondel			0.3	0.3									
rivierprik	0.1	0.1	0.1					0.1					
roofblei			0.1										
snoek			0.2										
snoekbaars	838.9	81	66.6	87	188.7	97.8	26.8	26.8		18.5		0	
spiering	3	0.7	1.3	0.5	5.5	40.6	23.8	2		0.5		0	
sprot						0.3					1693.5		
steurgarnaal												0	
winde	4.2				1.9	0.1		0.1		0.2			0
witvingrondel										0.1			
zeebaars						0.1							
zeeprik						0.1							
zuiderzeekrabbetje				0.1									
zwartbekgrondel						130.1	54.8	52.6	12	57	18.1	0	0

Hollandsch diep (elektroschepnet, aantal per km transect)

O=oever van de rivier bemonsterd, Z=zijwater bemonsterd

Oever van de rivier																				
benodigter, Z-zijwater benodigter																				
soort	0	0	0	0	0	0	Z	0	0	0	0	Z	0	0	0	0	0			
aal	7.1	20.4	12.5	11.9	23	26.3	8.8	33.1	21.9	21.5	8.3	16.5	4.8	15.7	13.6	14.1	4.7	11.2		
alver	1.9	3.1	12.7	1.5	2.3	0.2			0.5	0.6	1.7	14.1	0.6	0.4	2.5	1.8	1.6	11		
baars	5.8	9.1	5.7	10.9	18.4	20	93.8	25.9	34.6	48.6	29.1	54.1	22	6	14.8	23.9	25.7	26.3	7.2	
barbeel	0.4		0.2	0.4	0.3	0.3		2.4	0.9	0.3	0.8		0.5					0.2		
bittervoorn			0.2		0.1			0.1	0.2	0.1		0.2	0.2					0.2		
blankvoorn	83.5	28.3	96.2	68.4	229	41.5	268.2	57.4	138.8	241.7	28.9	2151	16.1	7.8	229	516	39.3	1029	124	
bot	4.4	4.8	3.4	5.5	9	17	14.1	34.3	22.7	5.3	0.8		9.9	13.2	5.9	4.8	1.2	3.9	1	
brasem	4	8.1	7	2.7	2.8	1.4	9.4	1.8	1	2.1	1.4	6.6	3.1	3.3	1.7	3.1	9.9	1.1	4.5	
chinese wolhandkrab				0.2			1.3	0.4					0.1		0.1					
diklipharder							0.5													
driedoornige stekelbaars	0.4	0.1	0.3	0.6	2	0.1	9.4	0.2	3.3	0.3	0.2	2.4	0.6	3.1	0.2	0.2	0.8	0.4	0.6	
dunlipharder													0		0.2	0.3	1.9	0.2		
gevekte Amerikaanse rivierkreeft				0.2	0.1	0.1	1.3				0.1	0.3			0.2					
giebel																				
goudvis		0.1									0.7									
graskarper	0.4																			
harder ongespecificeerd				0.1		0.5							4.7	0.2		0.1				
hybride cyprinide			0.1			0.1		0.1	0.1		0.5		0.2		0			0.2		
karper	0.6	1.6	0.7	0.6	0.4	0.3		1.3	0.3	0.1	0.1		0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	
kesslers grondel															0.3	7.2	7.4	1.8	5.4	1.3
kleine modderkruiper	0.1			0.1		0.1		0.4							0.2					
kolblei			0.2	0.4	0.3	0.8	1.6	0.4		0.1	0.5		0.2							
kopvoorn	0.6	0.2		0.1	0.5	0.3	1.6	0.7	0.5	1.1	0.1		0.2	0.1		0	0.2			
marmmergegrondel						0.1		0.3	0.2	0.7			6.8	0.4	0.2	0.3		0.2		
meerval			0.1																	
pontische stroomgrondel																0.6	0.1	3.6	0.9	
pos	0.1			0.6	0.4	0.7		0.4	1.9	0.4			1.2	0.2	0.9	1.6				
riverdonderpad		0.1	0.2			0.2		0.1	0.4		0.3									
rivergrondel		0.2			0.1											0.1				
riverprik								0.1												
roofblei	0.6	1.1	2.7	3.4	1.1	1.9	9.4	3.4	4.9	27.8	7.1	17.8	3.9	0.7	19.6	31.2	44.8	22.4	3.2	
ruisvoorn	0.2	1.8	0.3	0.4	0.1	0.5		0.3	0.4	0.1	0.7		0.3		0.3		0.2	0.3		
serpeling	0.1		0.2	0.1					0.1	0.3			0.1	0.1			0.1	0.3		
sneep		0.1	0.2	0.3		0.8		0.2		0.1	1.5				0.7	1.8	2.9	1.8	2.2	
snoek	0.3	0.5	0.7	0.7	0.6	0.3	1.6	0.8	0.2	0.1	1.1		0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.5	0.2	
snoekbaars	0.8	1.8	0.5	2.3	4.3	3.3	4.7	3.9	6.4	0.1	0.2		1	0.4	0.6	0.5	0.1	0.1	0.2	
steurgarnalen		1.6																		
tiendoornige stekelbaars		0.1											0.1							
vetje			0.9															0.3		
winde	15.7	14.5	38.5	17.6	73.1	20.7	92.9	53	47.3	45.3	32.6	107	12	9.2	64.1	81.5	76.5	72	20.2	
zeebaars				0.1				0.1									0.3			
zeelt								0.1												
zoetwatergarnaal														2.2						
zwartbekgrondel													0.1	2.7	147	323	167	352	44.8	